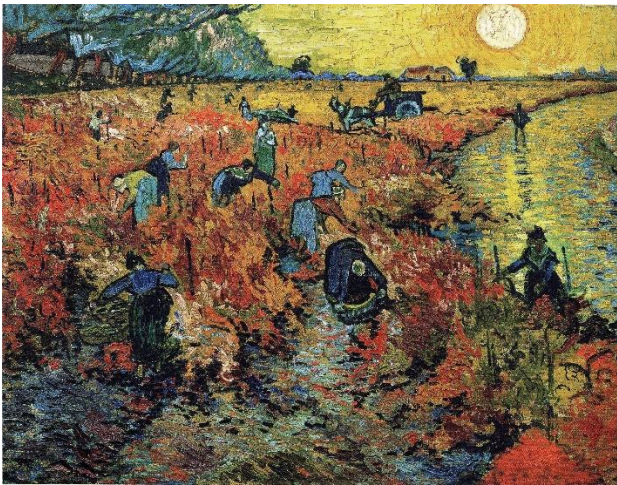

Werkers in de wijngaard

Zondagmorgen 15 september 2024, Sint Catharijnekerk, ds. Eibert Kok
Lezing: Matteüs 20: 1-16

De rode wijngaard is een schilderij van de Nederlandse kunstschilder Vincent van Gogh, in olieverf op doek, 75 x 93 centimeter groot. Het werd geschilderd in november 1888 in Arles. Het doek is het enige schilderij van Van Gogh dat tijdens zijn leven werd verkocht. Het werk bevindt zich in het Poesjkinmuseum in Moskou.

Op de preekstoel: De landheer
Gemeente van Jezus Christus, beste mensen,
Alle werkers krijgen evenveel, genoeg voor vandaag. Amen.

Naar beneden naar De werkers van 12 uur
Ho, niks amen. Zo makkelijk komt u er niet van af!
Als vertegenwoordiger van al deze mensen die 12 uur gewerkt hebben ... – ja, ja, je hebt het goed gehoord, 12 uur, dat is meer dan alle anderen, ook dan die mensen daar die negen uur gewerkt hebben, niks mis mee, hoor, met die mensen met een van negen tot zes mentaliteit, acht uur werken, een uur pauze, dat is een normale werkdag, niks mis mee. Gelukkig dat we zulke hardwerkende mensen hebben die gewoon trouw hun werk willen doen.
Maar deze mensen hier, daar kun je nog een puntje aan zuigen. Zij hebben méér gedaan dan je van een gewone arbeider verwachten mag. Ze zetten zich in van vroeg tot laat. Ze doen net dat beetje extra wat nodig is om al het werk tot een succes te maken.
Als zulke mensen er niet waren, dan stortte onze maatschappij in elkaar. Als we binnen onze kerk zulke mensen niet hadden, dan konden we vandaag de deuren nog sluiten.
Harde werkers, die meer geven dan het gewone.
En nou worden ze afgescheept met precies hetzelfde loon als al die anderen, zelfs als die mensen die maar één uur gewerkt hebben.
Wees nou eens eerlijk, zij hebben toch geen fluit uitgevoerd. Dit kan echt niet, dat is volkomen onrechtvaardig. Als zij dat krijgen, verdienen deze mensen een veelvoud daarvan. Nou, wat hebt u daarop te zeggen ...

Naar De mensen van 9 uur
Als het dan toch stil blijft daar boven, dan wil ik als vertegenwoordiger van deze mensen die negen uur bezig zijn geweest ook wel iets zeggen.

Ik onderschrijf volledig wat daar net gezegd werd vanuit het '12 uur vak'.

Het kan niet zo zijn dat mensen die maar drie of zelfs maar één uur gewerkt hebben hetzelfde krijgen als deze mensen die de hele dag gewerkt hebben.

Zij zullen het met minder moeten doen. Of anders, deze mensen met meer. En het lijkt met niet meer dan billijk dat de mensen die overwerk gedaan hebben, maar liefst 12 uur gewerkt, petje af, daar een overwerkvergoeding voor krijgen. Niet iedereen kan hetzelfde krijgen.

Je kunt wel merken dat de landheer niet van hier is. Zoals we allemaal wel weten: Niet van hier maar wel in ons midden: dat zorgt nu eenmaal voor problemen. Hij had zich beter moeten verdiepen in onze lokale gebruiken en gevoeligheden.

En nog een kleine maar niet onbelangrijke opmerking naar de mensen die 12 uur gewerkt hebben: Jullie hadden wel een heel solide cao, de zekerheid van een vast contract.

Mijn mensen moesten het doen met de losse toezegging van de landheer: de betaling zal rechtvaardig zijn.

Oké, oké, dag gaf een bepaalde vastheid. Er zou vast wel brood op de plank komen, maar niemand wist precies waar die aan toe was. Jullie wel. Eén denarie. Dan weet je in ieder geval dat je genoeg verdient om brood op de plank te hebben, om eten voor je gezin te hebben, om je huis en je stookkosten te kunnen betalen, maar mijn mensen, die hadden die zekerheid niet.

En het had zomaar kunnen zijn dat het loon lager uitgevallen was dan die ene denarie die je toch echt wel nodig hebt om rond te kunnen komen. Gelukkig pakte het goed uit, maar dat al die anderen dat ook krijgen, dat kan echt niet.

Naar De mensen van 6 uur

Dat raakt wel aan een punt dat ik als vertegenwoordiger van deze mensen die 6 uur gewerkt hebben betreft. Zes uur hè, bijna een achturige werkdag. Onderschat dat niet.

En ze hebben eerst zes uur bij het UVW gezeten, in onzekerheid of ze überhaupt wel iets zouden verdienen deze dag.

Moet je je voorstellen, 6 uur vreselijke onzekerheid. Misschien kom ik met lege handen bij mijn kinderen. Geen geld om eten te kopen. Toen, gelukkig wel werk. Maar steeds die onzekerheid of het wel voldoende zou zijn.

Naar De mensen van 3 uur

Nou, daar weten wij ook alles van, van die onzekerheid. Na negen uur niks kunnen doen, dan begint je de moed echt in de schoenen te zinken. En dat het zo zou uitpakken dat wij allemaal een volledig dagloon zouden krijgen. Dat had niemand verwacht. We kunnen thuiskomen. Met dank aan de heer. Ongekend. *Amazing ... grace* klinkt.

Naar De werkers van het elfde uur

Ik voel me als een van de werkers van het elfde uur nu wel heel erg ongemakkelijk.

Wat zal ik zeggen? Ja, het is een enorme dankbaarheid die me vervult, vanwege die royale beloning voor maar één uurtje werk. Enorm dankbaar, tegelijk sta ik hier met een bezwaard gemoed.

Als loonwerker die pas op het nippertje mocht komen werken en dan toch een heel dagloon gekregen heeft, voel ik opluchting en dankbaarheid maar ook ongemak en gêne bij de verongelijkheid van die anderen.

Ik zou het liefste gelijk naar huis rennen, weg uit deze ongemakkelijke situatie.

Ik denk aan al die uren bij het UVW, al die banen die voorbijkwamen, telkens weer die afwijzing. Ik ging steeds meer aan mijzelf twijfelen. Wat stel ik nou eigenlijk voor?

'Jij wilt zeker niet werken', zeiden anderen tegen me. Ik zei maar niks. Ik wilde dolgraag. Dolgraag wilde ik zorgen voor mijn gezin. Als ik dan weer die teleurgestelde koppies zag van mijn kinderen, dan schoten de tranen me in de ogen.

Het leek wel alsof wij de enige mislukkelingenwaren. 'Eigen schuld, moet je maar gaan werken.' Als mokerslagen voelde ik die woorden. Totale onzekerheid, armoede, minder kansen voor mijn kinderen.

Het duurde maar en het duurde maar. Voor mij gevoel was het allang vijf voor twaalf.

Totdat ik eindelijk aan de slag kon, niet wetend of het me iets zou opleveren.

Misschien moet ik straks de toeslagen wel terugbetalen. Die gedachte schoot door mijn hoofd. Het toeslagenschandaal. Ze zijn onverbiddelijk, bij de belastingdienst.

Maar nu weet ik niet wat mij overkomt, gewoon een volledig loon. Eten op tafel. De kachel kan weer branden!

Ik ben blij, maar voel me ook ongemakkelijk, ongewenst, een profiteur. Ik weet niet goed wat ik voelen moet.

Achter de tafel

Beste mensen, voor we ons oor te luisteren leggen bij de landheer voel ik de vraag opkomen: wat moet er de volgende keer anders?

Misschien dat dan besloten wordt om voortaan toch maar loon naar werken uit te keren. Dat geeft een stuk minder gedoe, en het is minder ontwrichtend voor de verhoudingen tussen de loonwerkers onderling. Toch is ons verhaal een gelijkenis van Jezus. Die kunnen we niet zomaar aan de kant schuiven? Of denken we van wel?

Deze gelijkenis is een briljant verhaal over verschillen van perspectief. Hoe kijk je? Met de bril van welke groep? Met welke belangen? Ben je bereid om je te verplaatsen in de ander?

Vrijdag werd in Den Haag het regeerprogramma gepresenteerd. Ook daar merk je hoe mensen kijken door hun eigen bril, en hoe, tenminste dat is mijn indruk, weinig er geprobeerd wordt om te kijken door de bril van de ander, hoe eigen belangen veelal vooropstaan, en de ander uit het zicht verdwijnt. De hardwerkende Nederlander moet weer centraal staan.

Wat is rechtvaardig, wat is onrechtvaardig?

Toen we met de voorbereidingsgroep met elkaar nadachten over dit Bijbelgedeelte kwam als eerste het woord rechtvaardigheid, eerlijkheid naar boven. Is dit rechtvaardig?

Maar al gauw kreeg een ander woord overhand: zorgzaamheid.

Dat is wat die heer wil. Hij wil maar één ding, en dat is er dat er voor elk van zijn werkers genoeg is om van te leven. Meer heb je niet nodig, met minder kun je niet toe.

Het is zorgzaamheid van hem. Want deze gelijkenis wil ons ook uitnodigen om eens te kijken vanuit het perspectief van die landheer.

De gelijkenis helpt ons om te ervaren hoe anders het koninkrijkspectief is, het goddelijke perspectief, ten opzichte van wat wij normaal plegen te vinden.

De werkers van het eerste uur hebben de hele dag in de volle zon gewerkt. Gezwoegd en geploeterd – maar gezien vanuit de startsituatie, waar iedereen zonder werk op de markt stond, waren zij de geluksvogels. Ze wisten al die uren dat ze geld aan het verdienen waren. Geen fortuin misschien, maar genoeg om 's avonds thuis eten op tafel te kunnen zetten. Hun moeite ging gepaard met zekerheid, en ook met fierheid: ze verdienen de kost. Pas als blijkt dat anderen hetzelfde krijgen met minder inspanning, voelen ze zich bedrogen. Ze vinden dat die anderen het makkelijker hebben, maar het is nog maar de vraag of dat klopt.

Het klopt vanuit hun perspectief, maar je kunt er ook anders naar kijken.

De werkers van het laatste uur lijken er per saldo makkelijk van af te komen: een uurtje werken en dan een vol dagloon krijgen. Als ze het van tevoren zo hadden berekend, zou dat inderdaad het geval zijn, maar daar is geen sprake van.

Ze hebben bijna de hele dag op de markt gestaan in de hoop werk te vinden. Ze hebben wanhoop ervaren, de dag doorgebracht met het spook van de honger, met het vernederende idee dat je straks met lege handen je gezin onder ogen moet komen. Hun ledigheid was niet minder kwellend dan het zwoegen van die anderen.

Tot het moment van uitbetaling, waarop alles anders bleek te zijn, waren de werkers van het laatste uur de pechvogels. In termen van eergevoel en fierheid staan ze nog steeds op achterstand.

Ten slotte is er het perspectief van de landheer.

Als hij met zijn ideeën over goedheid en gerechtigheid een van de arbeiders was geweest, zouden ze hem allemaal hebben uitgelachen. Maar hij is de heer, hij heeft de macht en de middelen. Hij kent beide plekken: de markt met de werkzoekenden en de wijngaard waar gewerkt wordt.

Hij gunt allen gelijkelijk dat ze straks thuishouden met een dagloon: niet de jackpot maar dat wat nodig is om eerlijk te leven. Hij besluit dat ze het allemaal van hem krijgen. En dan krijgt hij het aan de stok met mensen die zeggen: zo gaat dat niet hier bij ons!

De mores van het koninkrijk zijn anders dan die van onze samenleving. Hoe gaan we daarmee om? Tegen mensen met afwijkende gewoontes horen we soms zeggen: als je hier wilt leven, moet je je aanpassen, ga anders maar terug naar waar je vandaan komt.

De vraag is nu of we dat ook tegen de heer zeggen: U burgerit in, past u aan aan onze cultuur, of u vertrekt.

Als landheer ervaart hij eerst voldoening dat hij royaal kon uitdelen, maar dan ook teleurstelling dat zijn goedheid niet wordt begrepen – dat zijn grootmoedigheid, zijn zorgzaamheid als onrecht wordt uitgelegd.

Hoe zal de heer zich voelen, hoe zal God zich voelen, als Hij ziet hoe wij mensen met elkaar omgaan.

God wil maar niet inburgeren in onze cultuur.

Misschien, misschien moeten wij wel iets meer *uit*burgeren uit onze cultuur, ons meer richten op dat koninkrijk dat God voor ogen heeft, waar Jezus voor leefde en stierf.

Wat is rechtvaardig?

Voor Hem, zo lijkt het, is het duidelijk: rechtvaardigheid is zorgzaamheid, dat is pas rechtvaardig, kijken, proberen te kijken met de ogen van de ander, je verplaatsen in hun situatie, want in Gods ogen ieder mens is even belangrijk.

Met dank aan de prachtige preekschets van collega ds. Piet van Veldhuizen, te vinden bij het materiaal voor de Startzondag op de website van de Protestantse Kerk:

<https://protestantsekerk.nl/onderwerp/startzondag/>